

ΑΙ ΠΕΡΙ ΝΕΡΑΪΔΩΝ ΔΟΞΑΣΙΑΙ ΚΑΙ ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ
ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΛΑΟΥ

Ἐκ τῶν πολυπληθεστέρων παρὰ τῷ ἑλληνικῷ λαῷ παραδόσεων εἶναι αἱ περὶ τῶν Νεράιδων, τῶν δαιμονικῶν τούτων ὄντων, τῶν δρώντων βλαπτικῶς εἰς τοὺς ἀνθρώπους. Αἱ Νεράιδες, ζωογονοῦσαι τὴν περιβάλλουσαν ἡμᾶς φύσιν, φέρουν τὸ ὄνομα τῶν ἀρχαίων Νηρηίδων, τῶν μυθολογουμένων θυγατέρων τοῦ Νηρέως, θαλασσίων κυρίως Νυμφῶν γενικῶς¹, συνεχιζοῦσαι τοιοῦτοτρόπως ἀρχαιοτάτην παράδοσιν.

Ὅπως διὰ τὰς Νύμφας ἐθρυλεῖτο ὑπὸ τῶν ἀρχαίων, οὕτω καὶ διὰ «τὶς Νεράιδες» θρυλεῖται ὑπὸ τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων ὅτι διαμένουν εἰς τὴν θάλασσαν, τοὺς ποταμούς, τὰ ρυάκια, τὰ ἄλση, τὰ βουνά, τοὺς ἐρημικοὺς τόπους, τὰς ἀπροσίτους φάραγγας, τὰ ἀλώνια, τοὺς μύλους, τὰς γεφύρας, τὰ ὑγρά σπήλαια, τοὺς Νεραϊδόσπηλιους², τὰς πηγὰς ἐν γένει καὶ τὰς πηγὰς ἱαματικῶν ὑδάτων, ὅπου προσέρχονται ὅσοι θέλουν νὰ θεραπευθοῦν ἐν σιγῇ καὶ μετὰ φόβου «μὴ πῶς οἱ Νεράιδες τοὺς πάρουν τῇ φωνῇ»³. Εἰς ἐν σπήλαιον παρὰ τὴν Κοζάνην πιστεύεται ὅτι τὸ εἰς αὐτὸ σταλάζον ὕδωρ προέρχεται ἐκ τῶν μαστῶν τῶν ἐκεῖ κατοικοῦσῶν Νεράιδων καὶ ὅτι «τὸ νερὸ αὐτὸ γιὰ τρέβει κάθε ἄρρωστιαν»⁴. Ἐκ τῆς λαϊκῆς πίστεως ὅτι αἱ Νεράιδες

1. Γ. Ἱ. Κουρμούλη, Γλῶσσα καὶ λατρεία, Λεξικογραφικὸν Δελτίον, τόμ. 4ος, ἔτη 1942/1948, ἐν Ἀθήναις, σ. 23. (Ἀκαδημία Ἀθηνῶν).

2. Ν. Γ. Πολίτου, Νεοελληνικὴ Μυθολογία, μέρος Α', ἐν Ἀθήναις 1871, σ. 82. Τοῦ Αὐτοῦ, Παραδόσεις, τόμ. Α', ἐν Ἀθήναις 1904, σ. 395, 400, 402-3, 459.

3. Ν. Γ. Πολίτου, Νεοελληνικὴ Μυθολογία, ἐνθ' ἂν., σ. 84-85.

4. Ν. Γ. Πολίτου, ἐνθ' ἂν., σ. 85. Τοῦ Αὐτοῦ, Παραδόσεις, τόμ. Α', σ. 402. Τὰς πηγὰς τῶν ἱαματικῶν ὑδάτων, κατὰ τὸν Ν. Γ. Πολίτην, ὁ Χριστιανισμὸς, θέλων νὰ καταστρέψῃ ἴσως τὴν περὶ Νεράιδων δεισιδαιμονίαν, μετέτρεψεν εἰς ἀγιάσματα, ἀφιερωμένα εἰς τὴν Παναγίαν ἢ τοὺς Ἁγίους Ἀναργύρους. Ν. Γ. Πολίτου, Νεοελληνικὴ Μυθολογία, Α', σ. 86.

κατοικοῦν ἢ συχνάζουν εἰς ὠρισμένους τόπους ἐπλάσθησαν καὶ τὰ τοπωνύμια Νεραϊδολίθι, Νεραϊδότρουπα, Νεραϊδόκηποι, Νεραϊδοβούνι, Νεραϊδόρραχη κττ.¹

Οἱ ἀρχαῖοι διέκρινον διάφορα εἶδη Νυμφῶν, ἀναλόγως τοῦ μέρους, εἰς τὸ ὁποῖον ἀνήκον, ὡς τὰς Νηρηίδας τῆς θαλάσσης, τὰς Ναϊάδας τῶν κρηνῶν, τὰς Ὀρεάδας τῶν ὀρέων, τὰς Δρυάδας καὶ Ἀμαδρυάδας τῶν δένδρων. Εἰς τὴν νεοελληνικὴν προφορικὴν παράδοσιν ὑπερίσχυσε τὸ ὄνομα τῶν θαλασσίων Νυμφῶν, τῶν Νηρηίδων, καὶ ὠνομάσθησαν μὲ τὸ γενικὸν αὐτὸ ὄνομα Νεραΐδες ὅλα τὰ εἶδη, ἐκλιπόντος τοῦ ἀρχαίου γενικοῦ ὀνόματος τῆς Νύμφης. Φέρεται δὲ τὸ ὄνομα αὐτὸ ὑπὸ διαφόρους τύπους, ὡς Νεραΐδα, Νεράδα, Ἀνεραΐδα, Ἀνεραγίδα, Ραγίδα καὶ εἰ τι ἄλλο². Ἐκτὸς τούτων ὁμως φέρουν εἰς τινα μέρη καὶ ἄλλα ὀνόματα. Οὕτω π. χ. καλοῦνται ἐξωτικὲς καὶ ξωτικὲς καὶ ξουθιές, ὄνομα γενικόν, σύνηθες καὶ δι' ἄλλα δαιμόνια (ἐξωτικά)³, ἔπειτα ἀγερικὰ καὶ ἀνεμικές, ὡς μετὰ τοῦ ἀνέμου φερόμεναι⁴.

Εἶναι γνωστὸν ὅτι αἱ Νεραΐδες κατ'ἐξοχὴν ἐξ ὅλων τῶν πονηρῶν πνευμάτων προκαλοῦν τοὺς ἀνεμοστροβίλους⁵. Λόγῳ τῆς δοξασίας ταύτης ὁ λαὸς ὀνομάζει πάντα τὰ νομιζόμενα ὡς ἀπὸ τοῦ ἀέρος ῥῶντα δαιμόνια, ἐν οἷς καὶ τὶς Νεραΐδες, δι' ὀνομάτων παραγῶγων ἀπὸ τῶν λέξεων ἀήρ καὶ ἄνεμος⁶. Ἡ λέξις Ἀγεραγίδα (καὶ Γεραγίδα), ἀπαντῶσα ἐν Χίῳ, σημαίνει Νεραΐδα. Ὁ Ν. Γ. Πολίτης⁷ ὑπεστήριξεν ὅτι ἡ λέξις προήλθεν ἐκ συρφυρμού τῶν οὐσιαστικῶν Ἀερικὸ καὶ Νεραΐδα, ἡ ἐτυμολογία δ' αὐτὴ ἐγένετο δεκτὴ ἐν τῷ Ἱστορικῷ Λεξικῷ. Κατὰ τὸν καθηγητὴν Γ. Κουρμούλην τοιαύτη σύμφυρσις δὲν ἐγένετο, ἀλλ' ἡ

1. Στίλπ. Π. Κυριακίδου, Ἑλληνικὴ Λαογραφία, Μέρ. Α', ἐκδ. 2α, ἐν Ἀθήναις 1965, σ. 195. Βλ. καὶ Κ. Ἰ. Μαντζουράνη, Κυνουριακαὶ παραδόσεις, Λαογραφία, τόμ. Δ', 1912/13, σ. 464. Δ. Β. Οἰκονομίδου, Ὄνομα καὶ Ὄνοματοθεσία ..., Λαογραφία, τόμ. Κ', 1962, σ. 537.

2. Ν. Γ. Πολίτου, Τὰ ὀνόματα τῶν Νεραΐδων καὶ τῶν Ἀνασκελᾶδων, Λεξιλογαφικὸν Ἀρχεῖον τῆς Μέσης καὶ Νέας Ἑλληνικῆς, τόμ. Ε', ἐν Ἀθήναις 1918, σ. 17 κ. ἐξ. Στίλπ. Π. Κυριακίδου, ἐνθ' ἄν, σ. 194-195.

3. Ν. Γ. Πολίτου, ἐνθ' ἄν., σ. 23.

4. Ἐνθ' ἄν., σ. 24.

5. Ν. Γ. Πολίτου, Λαογραφικά Σύμμεκτα, τόμ. Γ', ἐν Ἀθήναις 1931, σ. 54.

6. Γ. Ἰ. Κουρμούλη, ἐνθ' ἄν., σ. 25. Βλ. αὐτόθι καὶ τὰς παραπομπὰς εἰς τὰ λήμματα ἀεραγίδα, ἀέρας, ἀέρι, ἀερικὸ κτλ. τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ τῆς Νέας Ἑλληνικῆς τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν.

7. Ν. Γ. Πολίτου, Τὰ ὀνόματα τῶν Νεραΐδων ..., ἐνθ' ἄν., σ. 20 καὶ 24.

λέξις ἐπλάσθη ὑπὸ τοῦ λαοῦ, ἀφοῦ πρῶτον οὗτος ἡτυμολόγησε (λαϊκὴ ἔτυμολογία Volksetymologie) τὴν λέξιν Νεράϊδα. Ἐδημιουργήθη δηλονότι τὸ ψευδὲς ἔτυμολογικὸν σχῆμα: νερό - Νεραγίδα καὶ κατὰ τοῦτο ἐπλάσθη: ἀγέρας - Ἀγεραγίδα. Περαιτέρω ἐδημιουργήθη ὑπὸ τοῦ λαοῦ, συμφώνως πρὸς τὸ ἀνωτέρω παράδειγμα, ἡ λέξις Ἀνεμοραίδα (οὕτω λέγεται ἐν Ἀπειράνθῳ τῆς Νάξου ἢ Νεράϊδα) κατὰ τὰ πρότυπα Νεράϊδα - Ἀγερα(γ)ίδα, ἐκ τοῦ οὐσιαστικοῦ ἄνεμος καὶ τοῦ οἰονεῖ ὡς καταλήξεως ἐκκληφθέντος τελευταίου τμήματος τῶν ἀνωτέρω λέξεων - ραίδα. Μᾶλλον οὕτω, λέγει ὁ Γ. Κουρμούλης, πρέπει νὰ ἐρμηνεύσωμεν τὸν σχηματισμὸν τῆς λέξεως ἀντὶ νὰ δεχθῶμεν μετὰ τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ (ἄρθρ. Ἀνεμοραίδα) ὅτι αὕτη εἶναι σύνθετος ἐκ τῶν οὐσιαστικῶν ἄνεμος καὶ Νεράϊδα, δι' ἀπλολογικῆς ἐκπτώσεως τῆς συλλαβῆς - νε-. Ἡ ἐκπτώσις αὕτη σὺν τοῖς ἄλλοις θὰ κατέστρεφε καὶ τὸ ἴνδαλμα τοῦ συνθέτου¹.

Ἀερικὰ λέγονται συγκεκριμένως μὲν αἱ Νεράιδες εἰς τὴν νῆσον Σίκινον, ἀορίστως δὲ πολλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος δαιμόνια κακοποιά, τὰ ὁποῖα προκαλοῦν διαφόρους νευρικὰς καὶ φρενικὰς νόσους. Συνεκδοχικῶς λέγονται συνήθως ἀερικὰ καὶ αἱ ὑπὸ κακοποιῶν πνευμάτων φρενικαὶ νόσοι καὶ ἡ ἐπιληψία. Ἐν Αἰγίνῃ καὶ Γορτυνίᾳ λέγεται Ἀνεμογασοῦ² δαιμόνιον τι, εὐρισκόμενον ἐν τῇ δίνῃ τοῦ ἀνέμου, τῷ ἀνεμοστροβίλῳ, ὃν καὶ προκαλεῖ τοῦτο, περαιτέρω δὲ αὐτὸς οὗτος ὁ ἀνεμοστροβίλος. Οἱ προσβαλλόμενοι ὑπὸ τούτου, οἱ νευροπαθεῖς, οἱ ἐπιληπτικοί, καλοῦνται κατὰ τόπους νεραγδιάρηδες, νεραῖδοπαρμένοι, νεραῖδοχτυπημένοι, νεραῖδοκρουμένοι, ἀεροβαρμένοι, ἀεροχτυπημένοι, ἀνεμοκρουμένοι κτλ.³

Καὶ σήμερον ἀκόμη ἐποχὴν τοῦ αὐτοῦ, ὅταν πνέῃ σφοδρὸς ἄνεμος, ὁ ἄνθρωπος τοῦ λαοῦ πιστεύει ὅτι «οἱ Νεράιδες διαβαίνουν»⁴. Εἰς παράδοσιν ἐκ Σφακίων τῆς Κρήτης ὁ ἀνεμοστροβίλος παρίσταται ὡς γαμήλιος πομπὴ τῶν Νεραίδων⁵. Ἐν Ζακύνθῳ, ὅταν γίνεται ἀνεμοστροβίλος, λέ-

1. Γ. Ἱ. Κουρμούλης, ἔνθ' ἀν., σ. 25-26.

2. Ὁ Ν. Γ. Πολίτης (Παραδόσεις, τόμ. Β', ἐν Ἀθήναις 1904, σ. 856) γράφει: «Ἐν Γορτυνίᾳ λέγεται ὁ στροβίλος ἀνεμογασοῦ, θηλ. (πληθ. ἀνεμογασοῦδαις)· ἴσως ἀπὸ τοῦ ἀνεμος καὶ τοῦ γασέπι, ὡς λέγεται ἐνιαχοῦ (μάλιστα ἐν τῇ Στερεῇ Ἑλλάδι) ἢ θεελλα τουρκ. γκαζέπ ἢ ὄργη». Ἡ ἔτυμολογία ὡς πρὸς τὸ β' συνθετικὸν εἶναι πάντῃ ἀπίθανος. Γ. Ἱ. Κουρμούλης, ἔνθ' ἀν., σ. 26, σημ. 3.

3. Γ. Ἱ. Κουρμούλης, ἔνθ' ἀν., σ. 26-27.

4. Ν. Γ. Πολίτου, Νεοελληνικὴ Μυθολογία, μέρ. Α', σ. 110.

5. Ν. Γ. Πολίτου, Παραδόσεις, Α', σ. 408-409.

γουν: «χορεύουν οἱ Ἄνεραῖδες»¹. Πρὸ τοῦ σφοδροῦ ἀνέμου καὶ τοῦ ἀνεμοστροβίλου αἱ γραῖαι οὐ μόνον ὑποκλίνονται, ἀλλὰ καὶ ρίπτουν ἄλας, ποιοῦν τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ ἢ χρησιμοποιοῦν πῆγανον², ἐπιφωνοῦσαι συνήθως «μέλι καὶ γάλα στοῦ δρόμο σας»³. Ἐν Κεφαλληνίᾳ ἀπαγγέλλουν μακροτέραν ἐπὶ φθὴν, εἰς ἣν ἀναφέρεται καὶ ἡ σχέσις τῶν Νεραίδων πρὸς τὸν μέγαν Ἀλέξανδρον: «Χαιράμενες, καλόκαρδες! Μέλι καὶ γάλα στοῦ βασιλέα τὴν τάβλα! Στὴν ψυχὴ τοῦ βασιλέως τοῦ Ἀλεξάνδρου, κακὸ μὴ μοῦ κάμετε»⁴. Ἐν Μακεδονίᾳ λέγουν: «Μέλι κι γάλα. Κάπ' ἀπ' ἰδῶ πέρασι ἢ βασιλιάς ἢ Ἀλεξάνδρους, ζῇ κι βασιλεύγει!»⁵. Ἄλλως τε, κατὰ παράδοσιν ἐκ Φελλλόης Καλαβρύτων, «οἱ ἀδερφάδες τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου, ἅμα ἤπιανε τ' ἀθάνατο νερὸ κ' ἐλοσθήκανε μὲ δαῦτο, ἐσηκωθήκανε στὸν ἀγέρα, ἤγρον ἔγριναν ἀερικές, καὶ ἀπὸ τότες εἶναι οἱ Νεράιδες. Ἐκεῖνες κάθε χρόνο παίρνουνε ἀπὸ τὰ χωριά κορίτσια σημειωμένα, δηλαδὴ καμμιὰ κοντσή ἢ καμμιὰ κονλή, καὶ τίς κάνουνε Νεράιδες νὰ τοὺς δουλεύουνε κ' ἔτσι ἔχουνε οἱ Νεράιδες φουσσᾶτα μεγάλα.. Οἱ καθ' αὐτὸ οἱ Νεράιδες, οἱ ἀδερφάδες τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου, δὲν πειράζουν κανένα, ἀλλὰ οἱ σημειωμένες, οἱ δοῦλες τους, πειράζουν καὶ παίρνουν τοὺς ἀνθρώπους»⁶.

Εἰς τὴν πρόληψιν περὶ τῆς σχέσεως τοῦ σφοδροῦ ἀνέμου καὶ τοῦ ἀνεμοστροβίλου μετὰ τῶν κακοποιῶν πνευμάτων καὶ δὴ τῶν Νεραίδων ὀφείλεται καὶ ἡ ἄρα: «νὰ σὲ πάρῃ ὁ ἄνεμος»⁷. Τοιοῦτοτρόπως καὶ ἡ Ἑλένη λέγει εἰς τὸ Ζ τῆς Ἰλιάδος, στ. 345:

Ὡς μ' ὄφελλ' ἤματι τῷ ὅτε με πρῶτον τέκε μήτηρ
οἷχεσθαι προσφέρουσα κακὴ ἀνέμοιο θύελλα
εἰς ὄρος ἢ εἰς κῆμα πολυφλοίσβιο θαλάσσης⁸.

Αἱ σημεριναὶ Νεράιδες ταυτίζονται οὐ μόνον πρὸς τὰς συγγενεῖς

1. Ν. Γ. Πολίτου, Λαογραφικά Σύμμεικτα, Γ', σ. 54.

2. Ν. Γ. Πολίτου, Παραδόσεις, Β', σ. 857.

3. Ν. Γ. Πολίτου, Νεοελληνικὴ Μυθολογία, Α', σ. 110. Τοῦ Αὐτοῦ, Λαογραφικά Σύμμεικτα, Γ', σ. 55. Ἔνεκα τούτου καὶ τὰ ἐξωτικά πολλάκις ἐν Μακεδονίᾳ κατ' ἐμφημισμὸν καλοῦνται Γλὺκὰ καὶ Μελιτένια. Ν. Γ. Πολίτου, Τὰ ὀνόματα τῶν Νεραίδων καὶ τῶν Ἀνασκελᾶδων ..., σ. 28.

4. Ν. Γ. Πολίτου, Λαογραφικά Σύμμεικτα, Γ', σ. 56.

5. Ν. Γ. Πολίτου, Παραδόσεις, Α', σ. 389.

6. Ν. Γ. Πολίτου, ἐνθ' ἀν., σ. 387-388.

7. Ν. Γ. Πολίτου, Νεοελληνικὴ Μυθολογία, Α', σ. 111.

8. Ν. Γ. Πολίτου, ἐνθ' ἀν., σ. 110-111. Τοῦ Αὐτοῦ, Λαογρ. Σύμμεικτα, Γ', σ. 59.

αὐτῶν Νύμφας, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὰς Ἀρπυίας¹ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, τὴν προσωποποίησιν δηλονότι τῶν ἀνέμων καὶ τῶν θυελλῶν. Ὅπως δ' αἱ Ἀρπυιαὶ, δηλονότι αἱ τῶν ἀνέμων συστρεφαί², ἐταυτίζοντο πρὸς τὰς Ἑρινύς, οὕτω καὶ αἱ σημεριναὶ Νεράιδες. Αὗται ἀσκοῦν, ὥς καὶ αἱ Ἑρινύες, κακοποιῶν ἐπὶ τοὺς ἀνθρώπους ἐπίδρασιν, προκαλοῦσαι νευρικά νοσήματα, μελαγχολίας, ὑπνοβασίας κττ. καὶ παρουσιαζόμεναι ὑπὸ ποικίλης μορφάς, ἰδίᾳ ζώων³. Τὴν ἐπίδρασιν ταύτην προσπαθῶν ὁ ἄνθρωπος τοῦ λαοῦ ν' ἀποσοβήσῃ, πλὴν τῶν ἐξορκισμῶν, χρησιμοποιεῖ καὶ εὐφημητικὰ ὀνόματα. Ὡς δηλαδὴ οἱ ἀρχαῖοι ἀπεκάλουν τὰς Ἑρινύς εὐφημητικῶς Εὐμενίδας καὶ Σεμνάς, οὕτω καὶ σήμερον ἀποκαλοῦν «τὶς Νεράιδες» Καλορρίζικες, Καλές, Κυράδες, Καλοκυράδες, Καλότυχες, Καλές Ἀρχόντισσες, Μελιτένιες, Μελιγάλες καὶ εἰ τι ἄλλο⁴.

Ἐξ ὧν εἶπομεν, καταφαίνεται ὅτι αἱ Νεράιδες τοῦ νέου ἑλληνικοῦ λαοῦ, δαιμόνια τοῦ ὕγροῦ στοιχείου κατ' ἀρχάς, ἐπειδὴ ἐνσωματώνουν τὸν κόσμον τῶν δαιμονικῶν ὄντων, ἐταυτίσθησαν πρὸς ἄλλα ἐναέρια κακοποιὰ δαιμόνια τῶν δοξασιῶν τοῦ λαοῦ μας, προκαλοῦν δ' ὡς καὶ αἱ παλαιαὶ Ἑρινύες φρενικὰ καὶ νευρικά νοσήματα⁵. Σημειωτέον δ' ὅτι ἐν Ἡπείρῳ οἱ ξουθιῆς ἢ ξωθιῆς (ξωτικές) θεωροῦνται ἐναέρια σώματα⁶.

Ἀναλογίαν παρουσιάζουν καὶ πρὸς τὰς Μοίρας τῶν ἀρχαίων, διότι οὐχὶ σπανίως παρίστανται κλώθουσαι νήματα, δι' ὧν ὑφαίνουν λεπτότατα ὑφάσματα, συνοδεύουσαι τὴν ἐργασίαν μὲ τὴν λιγυράν φωνὴν τῶν⁷. Ἐν Ζαγορίῳ τῆς Ἡπείρου οἱ κάτοικοι τοποθετοῦν εἰς τι μέρος, ὅπου νομίζουν ὅτι συγκεντροῦνται αἱ Νεράιδες, ἀδράχτι, διὰ νὰ κλώθουν⁸.

Ἡ Νεράίδα ταυτίζεται κάποτε καὶ μὲ τὴν παιδοπνίκτριαν Γελλῶ, ὥς ἀναφέρεται εἰς παράδοσιν ἐκ Μικόνου⁹. Ὡς οἱ Γιαλλοῦδες, οὕτω καὶ

1. Γ. Ἱ. Κουρμούλη, ἐνθ' ἄν., σ. 24. Βλ. καὶ Ν. Γ. Πολίτου, Λαογρ. Σύμμ., Γ', σ. 58.

2. Ἡσυχίου: ἀρπυιαὶ. Βλ. Γ. Ἱ. Κουρμούλην, ἐνθ' ἄν., σ. 24, σημ. 2.

3. Στίλπ. Π. Κυριακίδου, ἐνθ' ἄν., σ. 195.

4. Ν. Γ. Πολίτου, Νεοελληνικὴ Μυθολογία, Α', σ. 96-97. Στίλπ. Π. Κυριακίδου, ἐνθ' ἄν., σ. 195. Γ. Ἱ. Κουρμούλη ἐνθ' ἄν., σ. 24-25, 27.

5. Γ. Ἱ. Κουρμούλη, ἐνθ' ἄν., σ. 27.

6. Ν. Γ. Πολίτου, Νεοελληνικὴ Μυθολογία, Α', σ. 111-112. Τοῦ Αὐτοῦ, Λαογραφικὰ Σύμμεικτα, Γ', σ. 59.

7. Ν. Γ. Πολίτου, Νεοελληνικὴ Μυθολογία, Α', σ. 112, 115. Δ. Β. Οἰκονομίδου, ἐνθ' ἄν., σ. 541.

8. Ν. Γ. Πολίτου, Νεοελλ. Μυθολογία, Α', σ. 112-113.

9. Ν. Γ. Πολίτου, Παραδόσεις, Α', σ. 396. D. B. Oeconomidès, Yello dans les traditions des peuples hellénique et roumain, Λαογραφία, τόμ. ΚΒ', Athènes 1965, σ. 329.

αί Νεράιδες ὀλεθρίαν ἔξασκοῦν ἐπιρροὴν ἐπὶ τῶν ἐγκύων, αἱ ὁποῖαι διὰ τοῦτο προφυλάσσονται φοροῦσαι φυλακτῆρια. Τὸ δρασκελισμα ἐγκύου ἀνοίγει τὸν δρόμον εἰς τὰς Νεράιδας ἢ καθιστᾷ ἐπικίνδυνον τὸν τοκετόν. Ἡ γυνὴ σπεύδει ἀμέσως νὰ φωνάξῃ «ξεδρασκελά με, γιατί δὲν κάνει»¹.

Αἱ Νεράιδες, πλὴν τῶν γενικῶν τῶν ὀνομάτων, πολλαλαχοῦ ἔχουν καὶ προσωπικά ὀνόματα, ἐξ ὧν ἄλλα μὲν εἶναι ἀρχαῖα, ἄλλα δὲ νεότερα, ὡς π.χ. Καλλιόπη, Μελπομένη, Οὐρανία, Ἀγλαΐα, Λαμπετία, Ἀστέρω, Ζωγράφω, Πυργούλα, Κανέλλα κ.ά.². Αὗται ἀνήκουν, κατὰ τινα παραδόσιν, «σὲ ἀνώτερη ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον πλάση»³, εἶναι δὲ ὡραιόταται, βαθύκολποι καὶ μὲ μάτια ἀμυγδαλωτά κάποτε σχιστὰ πρὸς τὰ κάτω. Εἰς τοὺς ὧμους τὴν κυματίζουν μακριὰ μαῦρα μαλλιά. Ἄλλοτε πάλιν ἔχουν μαλλιά κατὰξανθα, «ξέπλεκα καὶ ἀκτένιστα, ποὺ φθάνουν μέχρι τὰ νύχια τῶν ποδιῶν, καὶ τὰ χτενίζουν μὲ χονσό κτένι»⁴. Τὴν ὡραιότητά τῶν καθιστᾷ καταφανεστέραν ἡ λευκὴ ἐνδυμασία τῶν. Ὁ λαὸς μας λέγει ὅτι εἶναι «γυναῖκες ἀσπροφόρες»⁵, Νερίδαν δὲ ἀποκαλοῦν τὴν μεγάλης ὡραιότητος γυναῖκα, ὡς καὶ παρ' ἀρχαίοις ἦτο συνήθης ἡ προσφώνησις νύμφη ἀντὶ ὡραία⁶.

Εἰς ἄλλας παραδόσεις ἀναφέρονται αἱ Νεράιδες ὅτι εἶναι μὲν ἀπαρμιλλοῦ ὡραιότητος ἀλλ' ἔχουν ἐν μέγα ἐλάττωμα: οἱ πόδες τῶν εἶναι πόδες αἰγὸς ἢ ὄνου⁷. Καὶ εἰς τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν μυθολογίαν ὀνοσκελὶς ἦτο ἡ Ἐμπουσα, ἀλλὰ «πιθανώτερον πρέπει νὰ ὑποθέσωμεν, γράφει ὁ Ν. Γ. Πολίτης, ὅτι ἡ πρόληψις αὕτη ἐπλάσθη ἐκ τῶν περὶ τοῦ διαβόλου ἰδεῶν κατὰ τὸν μεσαιῶνα»⁸. Εἰς παραδόσιν ἐκ Μαντινείας παρουσιάζονται «ἄσχημες, μαῦρες σὰν ἀράπισσες καὶ ἔχουνε μεγάλα φτερά σὰν αἰτοῦ»⁹.

Ὁ λαὸς μας τὰς διακρίνει ἐκ τοῦ τόπου τῆς διαμονῆς τῶν κυρίως εἰς «βουνήσιες» καὶ «θαλασσινές», ὡς καὶ οἱ ἀρχαῖοι διέκρινον τὰς Νύμφας εἰς Ὀρεάδας καὶ Νηρηίδας. «Οἱ βονήσιες

1. Ν. Γ. Πολίτου, Λαογρ. Σύμμεκτα, Γ', σ. 31.

2. Στίλπ. Π. Κυριακίδου, ἐνθ' ἀν., σ. 195.

3. ἐνθ' ἀν., σ. 196.

4. ἐνθ' ἀν., σ. 195.

5. Ν. Γ. Πολίτου, ἐνθ' ἀν., σ. 92, σημ. 2.

6. ἐνθ' ἀν., σ. 90.

7. ἐνθ' ἀν., σ. 92 καὶ Παραδόσεις, Α', σ. 390.

8. Ν. Γ. Πολίτου, Νεσελ. Μυθολογία, Α', σ. 93.

9. Στίλπ. Π. Κυριακίδου, ἐνθ' ἀν., σ. 195. Ν. Γ. Πολίτου, Παραδόσεις, Α', σ. 391.

κάθε Σαββατόβραδο κατεβαίνουν ἀπὸ τὰ βουνά, οἱ δὲ θαλασσινὲς ἀναδύουσι τῆς θαλάσσης καὶ συγκροτοῦν κατ' ἀλλήλων μάχην· ἂν ἡ ἔκβασις τῆς μάχης ἀποβῇ ὑπὲρ τῶν πρώτων, αὐταὶ εὐεργετοῦν ὅποιον ὀρεινὸν ἀπαντήσουν καθ' ὁδὸν ἐπιστρέφουσαι· ἀντιθέτως κακοποιοῦν τὰ μέγιστα τοὺς νησιώτας καὶ τοὺς παρὰ τὴν θάλασσαν οἰκοῦντας, τοὺς ὁποίους κακὴ Μοῖρα ἤθελε ρίψει εἰς τὸν δρόμον των. Καὶ οἱ θαλασσινὲς νικῶσαι εὐεργετοῦν μὲν τοὺς νησιώτας καὶ τοὺς ἐπιθαλασσίους, κακοποιοῦν δὲ τοὺς ὀρεινούς»¹.

Ἐν Ἀγρινίῳ θρυλεῖται ὅτι ἡ κυρὰ Κάλω εἶναι ἡ ἀρχόντισσα τῶν Νεράιδων, ἔλκουσα πιθανῶς τὴν ἀρχὴν ἐκ τῆς ἡγεμόνος τῶν Νυμφῶν Καλλιτοῦς, τῆς συνταυτισθείσης πρὸς τὴν Ἀρτεμιν Καλλίστην, ἀλλαχοῦ δ' ὅτι βασιλὶς αὐτῶν εἶναι ἡ Λάμια². Κατὰ παράδοσιν ἐκ Κύπρου «Ἡ Κάλη τῶν Ὀβκιῶν (Ἑβραίων) εἶναι δαιμόνισσα, ποῦ ἔχει μεγάλη δύναμη»³.

Ὅπως αἱ Νύμφαι τῶν ἀρχαίων, οὕτω καὶ αἱ Νεράιδες λούονται εἰς τὰ ὕδατα τῶν πηγῶν κατὰ τὰ μεσάνυκτα, ὅτε «κοιμοῦνται τὰ νερά». «Μιὰ ὥρα κάθε νύχτα κοιμᾶται τὸ νερὸ στὰ ποτάμια καὶ στὶς βρύσες καὶ τρέχει ἡσυχο καὶ σιγαλό. Ὅποιος θέλει νὰ πιῇ αὐτὴ τὴν ὥρα, πρέπει νὰ τὸ ταράξῃ μὲ τὸ χέρι, γιὰ νὰ ξυπνήσῃ, γιατί ἀλλιῶς τὸ νερὸ ἀγαναχτεῖ καὶ τοῦ παίρνει τὸ νοῦ του»⁴.

Αἱ περί Νεράιδων παραδόσεις ἔχουν συνάφειαν καὶ πρὸς τὰς δοξασίας περί δριμῶν⁵. Διὸ ἡ ἀπαγόρευσις τοῦ κολυμβήματος κατὰ τὸν Αὐγουστον ἀποδίδεται εἰς τὰς Νεράιδας. Σημειωτέον δ' ὅτι αὐταὶ λέγονται καὶ «Ἄλουστίνες», «γιατὶ βγαίνουν τὸ καλοκαίρι καὶ μάλιστα τὸν Ἄλουστο»⁶.

Προσφιλὴς διασκέδσις αὐτῶν εἶναι ὁ χορός. Οὗτος γίνεται κατὰ τὴν νύκτα, πρὸ πάντων πλησίον ποταμῶν, εἰς τὰ ἀλῶνια τῶν χωρίων ἢ

1. Ν. Γ. Πολίτου, Νεοελλ. μυθολογία, Α', σ. 97. Τοῦ Αὐτοῦ, Λαογραφικὰ Σύμμεκτα, Γ', σ. 39. Στίλπ. Π. Κυριακίδου, ἐνθ' ἂν., σ. 196.

2. Ν. Γ. Πολίτου, Νεοελλ. μυθολογία, Α', σ. 98. Τοῦ Αὐτοῦ, Λαογρ. Σύμμ., Γ', σ. 62. Τοῦ Αὐτοῦ, Παραδόσεις, Α', σ. 393.

3. Ν. Γ. Πολίτου, Παραδόσεις, Α', σ. 394. Βλ. καὶ Λαογραφίαν, Α', 1909, σ. 349.

4. Ν. Γ. Πολίτου, Νεοελλ. μυθολ., Α', σ. 100. Παραδόσεις, Α', σ. 394. Λαογραφικὰ Σύμμεκτα, τόμ. Β', ἐν Ἀθήναις 1921, σ. 56-58.

5. Περί δοξαστῶν διὰ τὰς Νεράιδας συναφῶν πρὸς τὰς περί δριμῶν βλ. Λαογραφίαν, τόμ. Η', 1921/25, σ. 24-27, 427-436, 440-445, 447-448. Βλ. καὶ τόμ. ΙΗ', 1959, σ. 34, τόμ. Κ', 1962, σ. 73, 508, 579.

6. Ν. Γ. Πολίτου, Λαογρ. Σύμμεκτα, Β', σ. 60-61. Παραδόσεις, Α' σ. 391, 392.

εἰς τὰ βουνὰ περίξ μεγάλης πυρᾶς· καὶ παρ' ἀρχαίοις ἀναφέρονται χοροὶ Νυμφῶν ὑπὸ πολλῶν Ἑλλήνων καὶ Λατίνων ποιητῶν¹. Ἐνίοτε νεραϊδό-πληκτος λυράρης παίζει λύραν καὶ αἱ Νεραίδες χορεύουν. Ἐν Κάσῳ διηγοῦνται ὅτι «*ένας λυριστής Κρητικός, πού ἔμενε στὴν Κάσο καὶ στὴν Κάρο-παθο, ἔβλεπε πολλές φορές τὶς Νεραίδες στὴν βούση καὶ τὸν παρακινούσαν νὰ παίξῃ τὴ λύρα καὶ νὰ τραγουδῇ*»². Ἐν Σικίνῳ «*έναν τὸν ἔμαθαν νὰ παίξῃ τὴ λύρα, κανεὶς ἄλλος δὲν μπορούσε νὰ παίξῃ σὰν κι αὐτόν*»³. Τοιούτοτρόπως πολλοὶ λυράρηδες, οἱ ὅποιοι παίζουν πολὺ ὠραιότερα ἀπὸ ἄλλους, λέγεται ὅτι τοὺς ἐδίδαξαν αἱ Νεραίδες⁴.

Ὅσοι βλέπουν τοὺς χοροὺς τῶν Νεραίδων καὶ τὰ νυκτερινὰ τῶν λουτρὰ, οἵτινες ἀλαφροήσκιοι καὶ Σαββατογεννημένοι ἀποκαλοῦνται, παραφρονοῦν ἢ καταλαμβάνονται ὑπὸ ἐπιληψίας, ὡς πιστεύεται. Ἡ δοξασία αὕτη ἀνακαλεῖ τὴν περὶ Νυμφολήπτων ἀντίστοιχον τῶν ἀρχαίων⁵. Τὸ συνέπαρμα, τὸ λάβωμα, τὸ ἡσκιόπατημα, ἡ βιστιριά, εἶναι ἀσθένειαι ποὺ προκαλοῦν αἱ Νεραίδες. Οἱ ἀσθενεῖς θεραπεύονται, ἐπισκεπτόμενοι τρία κατὰ συνέχειαν Σάββατα τὴν ἐκκλησίαν κατὰ τὸν ἑσπερινόν. Πλὴν τούτου καταφεύγουν εἰς τὴν χρῆσιν ἀμιλήτου νεροῦ καὶ ἄλλων μαγικῶν μέσων. Λαβώνεται δὲ κανεὶς παρὰ τῶν Νεραίδων κατὰ τὴν μεσημβρίαν, ὅταν διαβῇ ἀπὸ τὸ μέρος, ὅπου διατρίβουν, ἢ ὅταν πατήσῃ τὴν τάβλα, ποὺ τρώγουν, ἢ «*τοὺς χαλάσῃ*» τὴν διασκέδασιν. Ἴσως ἡ πίστις αὕτη προέρχεται ἐκ τῆς ἀρχαιότητος, διότι ὁ Θεόκριτος λέγει:

*Ὁδ' θέμις, ὦ ποιμήν, τὸ μεσαμβρινόν, οὐ θέμις ἄμιν
συνίσδεν' τὸν Πᾶνα δεδοίκαμες*⁶.

Κατὰ δὲ τὸν μεσαιῶνα οἱ χριστιανοὶ ἐπλασαν μεσημβρινὸν δαίμονα, ἴσως ὁρμώμενοι ἐκ τοῦ δαιμονίου μεσημβρινοῦ, ἀναφερομένου ὑπὸ τοῦ Δαυίδ.

Ὅποιοι κτυπήσουν αἱ Νεραίδες πιάνεται ὀλόκληρος. Εἰς πολλοὺς χάνουν ἓνα βοῦρλο ἢ κλαρί εἰς τὸ πόδι ἢ εἰς τὸ χέρι καὶ τοὺς πιάνει πόνος ἀγιάτρευτος. Πρὸς τοῦτο ἀποφεύγουν οἱ ἄνθρωποι νὰ μὴ τὰς πειράξουν,

1. Ν. Γ. Πολίτου, Νεοελλ. Μυθολογία, Α', σ. 100, 101.

2. Ν. Γ. Πολίτου, Παραδόσεις, Α', σ. 395.

3. Ἐνθ' ἄν., σ. 390.

4. Στίλπ. Π. Κυριακίδου, Ἐνθ' ἄν., σ. 196.

5. Ν. Γ. Πολίτου, Νεοελλ. Μυθολογία, Α', σ. 102-3.

6. Δ. Ἀ. Πετροπούλου, Θεοκρίτου Εἰδύλλια ὑπὸ λαογραφικὴν ἔποψιν ἐρμηνευόμενα, Λαογραφία, τόμ. ΙΗ', ἐν Ἀθήναις 1959, σ. 33-34. Ν. Γ. Πολίτου, Νεοελλ. Μυθολ., Α', σ. 104, 106-107. Λαογρ. Σύμμ., Γ', σ. 57.

μεταχειριζόμενοι διάφορα μέσα, ὡς π.χ. τὰ ἐξῆς: Ἀποφεύγουν νὰ ρίπτουν τὰ κουκούτσια τῶν ἐλαίων ἐκ φόβου μὴ τὰς κτυπήσουν, πρὶν δὲ βγάλουν νερό, ρίπτουν μέσα τρία χαλίκια. Διὰ νὰ προφυλαχθοῦν ἀπὸ αὐτὰς μεταχειρίζονται ἀποτρόπαια, ὡς εἶναι τὸ ψωμί, τὰ σκόρδα, τὸ μπαρούτι, τὸ κόκκαλον χελώνης καὶ ὀχιάς, φυλακτὸν σαρανταβλογημένον κ.ἄ. Ἐπίσης ἀπαγγέλλουν τὸ «πάτερ ἡμῶν», τὸ «πιστεύω» καὶ ἄλλας ἐκκλησιαστικὰς εὐχάς, αἱ ὁποῖαι ἔχουν τὴν δύναμιν νὰ τὰς ἀπομακρύνουν. Οἱ ἁλωνίζοντες τὰ σιτηρὰ χαράσσουν σταυρὸν ἐπὶ τῶν σωρῶν, διὰ νὰ μὴ πάρουν τὸ σιτάρι αἱ Νεραίδες¹.

Ἐκτὸς τοῦ λαβώματος αἱ Νεραίδες συναρπάζουν καὶ μεταφέρουν ἑναερίως εἰς τὰ σπήλαιά των ὠραίους νέους καὶ παιδιὰ, διὰ νὰ περάσουν μετ' αὐτῶν τὴν ζωὴν των². Οἱ σύζυγοι τούτων λέγονται Νεραῖδοι. Εἰς παραδόσεις καὶ παραμῦθια τοῦ λαοῦ ἀναφέρονται καὶ Νεραῖδοπούλα καὶ Νεραϊδάκια. Ἡ δοξασία αὕτη συνεχίζει τὴν περὶ Νυμφολήπτων ἀρχαίαν παράδοσιν. Ἐν Μάνη διηγοῦντο ὅτι ὁ ἡγέτης τῆς οἰκογενείας τῶν Μαυρομιχαλαίων, πτωχὸς ὢν, ἐνυμφεύθη Νεραΐδαν, ἡ ὁποία τὸν κατέστησε πλούσιον. Αἱ Νεραίδες καθιστοῦν πλουσίους τοὺς ἀνθρώπους, τοὺς ὁποίους ἀγαποῦν, τοὺς ἀφαιροῦν ὅμως τὰ πλούτη, ἂν τὰς κακομεταχειρισθῶν. Ἄν θνητὸς κοιμηθῇ μὲ Νεραίδα, δὲν ἔμπορεῖ ἔπειτα νὰ σχετισθῇ μετ' ἄλλης γυναίκος. Ἐνίστε θνητοὶ ἄνδρες ἀρπάζουν Νεραίδες διὰ τῆς βίας καὶ διὰ διαφόρων μαγικῶν μέσων. *Ὁ βασιλεὺς Ἀλέξανδρος εἶχεν ἀγαπητικιά μὲ Νεραίδα· τὴν ἔβλεπε τὴ νύχτα μόνο κ' ἐμιλοῦσαν μαζί. Γι' αὐτὸ τὸν ἐσυμπαθοῦσαν καὶ οἱ ἄλλες Νεραίδες κ' ἔγινε μέγας καὶ τρανός. Ἀλλὰ κάποτε τὶς ἐθύμωσε κ' ἐκαταστράφηκε κι αὐτὸς καὶ τὸ βασίλειόν του»³.*

Τυχρὸς εἶναι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος θὰ κατορθώσῃ ν' ἀρπάσῃ τὴν Νεραίδα ἀπὸ τὰ μαλλιά, ὡς τὴν Τύχην, κατὰ τὰ παραμῦθια. Ἡ Νεραίδα παραδίδεται, «ἅμα τῆς πάρετε τὸ μαντήλι ἢ τὴ μπόλια τῆς ἢ τὸ δαχτυλίδι τῆς». Συνήθως ὅμως ἐκδικεῖται, «ἂν τῆς ἐπιστρέψῃ κανεὶς αὐτὸ ποῦ τῆς πῆρε ἐκουσίως ἢ τοῦ τὸ πάρη μὲ πονηριά»⁴.

1. Στίλπ. Π. Κυριακίδου, ἐνθ' ἂν., σ. 196.

2. Ν. Γ. Πολίτου, Νεοελλ. Μυθολογία, Α', σ. 108.

3. Ν. Γ. Πολίτου, ἐνθ' ἂν., σ. 118, 120. Παραδόσεις, Α', σ. 388. Ἡ περὶ ὑπάρξεως ἁρρένων Νεραίδων δοξασία, ἄγνωστος κατὰ τὴν ἀρχαιότητα, φαίνεται ὅτι προῆλθεν ἐκ συγχύσεως . . . τῶν περὶ Σατύρων καὶ Νυμφῶν μυθολογημάτων. Ν. Γ. Πολίτου, Νεοελλ. Μυθ., Α', σ. 87-88.

4. Ν. Γ. Πολίτου, Παραδόσεις, Α', σ. 460-465. Λαογρ. Σύμμ., Α', 1920, σ. 63, 65.

Ἄς ἴδωμεν τώρα ἐν γενικαῖς γραμμαῖς τὰς περὶ Νεράιδων δοξασίας καὶ παραδόσεις τῶν γειτονικῶν λαῶν τῆς χερσονήσου τοῦ Αἴμου:

Ὅπως ἐν Ἑπείρῳ αἱ Νεράιδες ὀνομάζονται *ξουθιές ἢ ξωθιές* (ξωτικές), δαίμονες, κατοικοῦσαι ἔξω εἰς τὰ ὄρη καὶ τὰ βουνά, οὕτω καὶ ἐν Ἀλβανίᾳ λέγονται *ΰστεσμε - ja*. Ἡ λέξις αὕτη, σημαίνουσα τὴν κακὴν Νύμφην ἢ Νεράιδαν, ἀπαντᾷ κυρίως εἰς τὴν νότιον Ἀλβανίαν¹. Ἐνταῦθα ἐπίσης ὀνομάζονται κατ' εὐφημισμὸν *Φατ'μίρε*, ἥτοι *Καλὸ τυχερὸς*². Σημειωτέον δ' ὅτι ἐνθ' εἰς τὰς νεοελληνικὰς δοξασίας καὶ παραδόσεις δὲν εὐρίσκομεν τάξιν Νεράιδων, ἀνάλογον πρὸς τὰς *Fées* τῶν Γάλλων, ἀντιθέτως παραπλησίᾳ τάξις ἀπαντᾷ εἰς τοὺς ἐν Ἀλβανίᾳ μύθους³. Ὁ Α. Mazon τὴν ἐν τῇ Νοτίῳ Ἀλβανίᾳ ἀπαντῶσαν σλαβικὴν λέξιν *Samobila* ταυτίζει πρὸς τὴν γαλλικὴν *la Fée*⁴.

Χαρακτηριστικὸν δι' ἡμᾶς τοὺς Ἕλληνας εἶναι ὅτι παρ' Ἀλβανοῖς, ὡς συμβαίνει παρ' ἡμῖν, αἱ Νεράιδες καλοῦνται *Καλὲς Κυράδες*⁵. Αὗται παρουσιάζονται οὐ μόνον ὑπὸ γυναικεῖαν μορφήν, ἀλλὰ καὶ ἀνδρικήν, εἰς δὲ τὴν διάλεκτον τῶν Γκέκηδων ὀνομάζονται *Περρίτε*. Ἡ λέξις αὕτη ἀναφέρεται εἰς ἀμφότερα τὰ γένη. Πρὸς Νεράιδαν (Περρίτε) παρομοιάζεται γυνὴ ἐξαίσιου κάλλους ἐν τῇ φράσει: *«Je ma boucœur vja Perrite»*⁶, σημαίνουσα: σὺ εἶσαι ὡραιότερα τῶν Νεράιδων. Ὅπως ἐν Ἑλλάδι, οὕτω καὶ ἐν Ἀλβανίᾳ, αἱ Νεράιδες ἔχουν τὰ ἀτομικά των ὀνόματα. Οὕτω π.χ. μία *Περρίτε* λέγεται *Μαυθία*⁷. Ἄν κανεῖς ἐπιτύχη ν' ἀρπάσῃ τὸ φέσι της, θά εὐτηχήσῃ⁸.

1. Johann Georg von Hahn, *Albanesische Studien*, Heft I, Jena 1854, σ. 161. Γράφει ὁ Hahn: «Elfen. —Die diesem Namen entsprechenden Geister scheinen in Südalbanien keinen Eigennamen zu führen. Man bezeichnet sie gewöhnlich mit den Wörtern: *ΰστεσμε-Ja*, die Auswärtige, Aeussere, welches dem n. gr. τὸ ἐξωτικὸν entspricht». Βλ. καὶ Ν. Γ. Πολίτου, *Νεοελλ. Μυθολ.*, Α', σ. 95, σημ. 1.

2. J. G. von Hahn, ἐνθ' ἀν.: «... oder φατ'μίρε, die Glück-lichen oder vons'te μάλλjet, die Nymphen (Bräute) der Berges». Βλ. καὶ Ν. Γ. Πολίτου, ἐνθ' ἀν., σ. 96.

3. J. G. von Hahn, ἐνθ' ἀν., σ. 162, Ν. Γ. Πολίτου, ἐνθ' ἀν., σ. 98.

4. A. Mazon. *Documents. Contes et chansons Slaves de l'Albanie du Sud*, Paris 1936, σ. 48, 52. Ὁ Mazon (αὐτῷ, σ. 48, 63, 94α) λέγει: «*Samovil'e* = petit magicien».

5. J. G. von Hahn, ἐνθ' ἀν., σ. 161. Ν. Γ. Πολίτου, ἐνθ' ἀν., σ. 96.

6. J. G. von Hahn, ἐνθ' ἀν.

7. Περὶ αὐτῆς ὁ J. G. von Hahn (ἐνθ' ἀν., σ. 162) λέγει: «*Mauthia* (Μαυθία) ist eine in Gold gekleidete Fee».

8. «Wer ihr dies rauben kann, der ist glücklich sein lebenslang (Elbassan) vielleicht ist sie eine und dieselbe mit der Schönen der Erde, εβούκουρα εδεοντ, in Südalbanien und Griechenland, welche in vielen Märchen als Gegenstand der Schensucht fahrender figurirt». J. G. von Hahn, ἐνθ' ἀν., σ. 162. Ν. Γ. Πολίτου, ἐνθ' ἀν., σ. 98, σημ. 4.

Ἡ Νεράιδα τῶν Ἀλβανῶν κατὰ τὸ μέγεθος εἶναι ὡς μία κόρη δωδεκαέτις εἰς τὰ λευκὰ ἐνδεδυμένη. Κατοικεῖ εἰς τὰ ὄρη, ἀλλὰ κυνηγεῖ τοὺς ἀνθρώπους κατὰ τὴν νύκτα. Κλέπτει δὲ τοὺς ὡραίους νέους, σπανιώτατα κόρας, τοὺς ὁποίους κρατεῖ διὰ νὰ χορεύουν. Ὁ ὑπ' αὐτῆς ἄρπαγεις (νεραϊδοπαρμένος) μαλαγχολεῖ, ἀδυνατίζει καὶ ἀποθνήσκει. Οἱ Σαββατογεννημένοι ἢ ἀλαφροήσκιωτοι, οἱ ὅποιοι βλέπουν τοὺς χοροὺς τῶν Νεραίδων, παραφρονοῦν ἢ σεληνιαζονται, γίνονται δηλαδὴ ἐπιληπτικοί. Ὁ ταρασσών καὶ ἐνοχλῶν αὐτὰς δέχεται κτύπημα, «λάβωμα», καὶ ἀσθενεῖ. Οἱ ὑπ' αὐτῶν «λαβωμένοι» καταφεύγουν εἰς ἐξορκισμοὺς καὶ ἄλλα μαγικά κατ' αὐτῶν μέσα¹.

Ὅπως βλέπομεν, αἱ δοξασίαι καὶ παραδόσεις τῶν Ἀλβανῶν περὶ τῆς μορφῆς καὶ τῆς διαμονῆς τῶν Νεραίδων, τοῦ συνεπάρματος ἢ τοῦ λαβώματος ὑπ' αὐτῶν καὶ ἄλλων χαρακτηριστικῶν αὐτῶν δραστηριοτήτων, εἶναι ὅμοιαι πρὸς τὰς ἀντιστοίχους ἐλληνικὰς, ἀπαντῶσι δὲ περισσότερο διαδεδομέναι εἰς τὴν Νότιον Ἀλβανίαν. Πιθανώτατα αὗται εἶναι δάνεια ἐκ τῆς ἐλληνικῆς παραδόσεως τῆς Ἡπείρου.

Ἐν Σερβίᾳ ὁ θέλων νὰ ἐπαινέσῃ τὸ κάλλος νέας τινὸς παραβάλλει αὐτὴν πρὸς Νύμφην ἢ Νεράιδαν. Αἱ σλαβικαὶ θεότητες τῶν ὑδάτων, ὡς αἱ ἐλληνικαὶ Νεράιδες, τραγουδοῦν καὶ ὀρχοῦνται παρὰ τὰς πηγὰς καὶ εἰς τὰ βουνά. Ἡ Vila τῶν Σέρβων εἶναι μία ὡραία κόρη τῆς νυκτός, μία Νύμφη, μὲ μέλανα ἀνεμίζουσαν κόμην². Αἱ Vile ζοῦν εἰς τὰ ὑψηλὰ ὄρη, εἰς τοὺς βράχους καὶ παρὰ τὰς πηγὰς. Ὅλοι εἶναι νέαι καὶ ἐκπάγλου ὡραιότητος. Αὗται φοροῦν ἔνδυμα λευκὸν καὶ ἐλαφρόν. Ἡ κόμη τῶν εἶναι μακρά καὶ καλύπτει τὸ σῶμα τῶν μέχρι τῶν ποδῶν. Συνήθως κακοποιοῦν ἐκεῖνον, ὅστις ἐνοχλεῖ τὸν χορόν των. Τὸν κακομεταχειρισθέντα αὐτὰς ἄλλοτε μὲν κτυποῦν μὲ βέλος εἰς τοὺς πόδας, ἄλλοτε δ' εἰς τὰς χεῖρας καὶ ἄλλοτε εἰς τὴν καρδίαν, ὅποτε οὗτος ἀποθνήσκει ἀμέσως³. Αὗται ἐκφράζουν τὴν θεμελιώδη ἀρχὴν τῆς σλαβικῆς μυθολογίας, τὴν ἀρχὴν τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ κακοῦ. Αἱ Vile τοῦ ἀέρος εἶναι πάντοτε ἀγαθαί, τοῦ ὕδατος πάντοτε κακαί, τοῦ δ' ἐδάφους ὅτε μὲν καλαί, ὅτε δὲ κακαί.

Κατὰ τὴν λαϊκὴν ἐν Σερβίᾳ πίστιν ἡ Vila ἔχει ὄψιν κιτρίνην, σῶμα

1. J. G. von Hahn, ἐνθ' ἂν., Ν. Γ. Πολίτου, ἐνθ' ἂν., σ. 101, σημ. 1, 103, σημ. 2, 109. «Die Elfen wohnen in den Bergen, sie kommen aber des Nachts zu den Wohnungen der Menschen und solen sich schöne knaben, selterne Maedchen, zum Tanze ...die Elfen nehmen auch kleine Kinder aus den Wiegen, spielen mit ihnen auf den Dachern, und bringen Sie unbeschadigt zurück».

2. L. Leger, *la mythologie Slave*, Paris 1901, σ. 166 κ. ἐξ. «Vilas, sortes de nymphes». Βλ. καὶ Ν. Γ. Πολίτου, ἐνθ' ἂν., σ. 92.

3. Lazar Saineanu, *Studii folklorice*, Bucuresci 1896, σ. 150.

εὐκίνητον, ὥς ὁ κλάδος ἐλάτης, καὶ χρυσᾷ πτερά, ἐλαφρά, ὥς τοῦ πτηνοῦ. Οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς λάμπουν καὶ ἀστράπτουν, ἡ δὲ φωνὴ τῆς εἶναι τόσον ἀρμονικὴ, ὥστε, ἂν κάποτε τύχη ν' ἀκούσης νὰ τραγουδῇ μία Vila, δὲν δύνασαι πλέον νὰ υποφέρῃς τὴν ἀνθρωπίνην φωνήν. Ὅποιος τὴν βλέπει, καταλαμβάνεται ὑπὸ μελαγχολίας καὶ ἀπεθνήσκει. Μόνον ὁ προκαλούμενος ὑπὸ τῆς ἰδίας εἰς τὸν χορὸν σφάζεται καὶ μανθάνει παρ' αὐτῆς ὅλα τὰ εἶδη τῶν πραγμάτων τῶν χρησίμων διὰ τὴν ζωὴν. Ὅλοι οἱ ἥρωες τῆς ἐθνικῆς τῶν Σλοβένων παραδόσεως εἶναι εὐνοούμενοι τῶν Vile. Οὗτοι κάποτε λαμβάνουν τὴν μορφήν ἄλλων ὄντων, ζώων ἢ ἀνθρώπων, διὰ νὰ δύνανται νὰ εἶναι ὠφέλιμοι εἰς τοὺς προστατευομένους τῶν¹.

Ἐν Βουλγαρίᾳ Diva ἢ Samodiva² εἶναι ἡ κακὴ Νεράιδα, ἐν δὲ τῷ τληθυντικῷ Divi εἶναι αἱ Νεράιδες, αἱ ὁποῖαι ἐνδιαιτῶνται εἰς τοὺς λειμῶνας καὶ τοὺς ὄρυμους, ἐνθυμίζουσαι τὰς Δρυάδας καὶ Ἀμαδρυάδας τῶν Ἑλλήνων. Αἱ Divi βαδίζουν ἄδουσαι καὶ ἐκδικοῦνται τοὺς ἐνοχλοῦντας αὐτάς, τιμωροῦσαι τούτους μὲ ἀσθένειαν ἢ ἄλλα κακά. Τὴν δύναμιν τῶν δεικνύουν πρὸ πάντων κατὰ τὰς μεγάλας ἐορτάς καὶ δὴ κατὰ τὴν ἐορτὴν τοῦ Ρουσαλιού (Πεντηκοστῆς), ὅποτε τὰ παιδιὰ δὲν πρέπει νὰ μεταβαίνουν εἰς τοὺς ἀγρούς νὰ μαζεύουν λάπαθα³. Ἡ Νεράιδα τῶν ὀρέων, ὀνομαζομένη Samodiva εἰς τὰ ἀνατολικά μέρη τῆς Βουλγαρίας, Samonila δ' εἰς τὰ δυτικά, εἶναι Νύμφη τοῦ ἀέρος. Ἀμφότεροι οἱ τύποι τῆς λέξεως ταύτης ἀπαντῶσι καὶ εἰς τόπους ἄλλοτε ἀνήκοντας εἰς τὸν Ἑλληνισμόν. Οὕτως ἐν μὲν τῇ Θράκῃ (Στενιμάχῳ) λέγεται Σ α μ ο ν τ ῖ β α , Σ α μ ο β ῖ λ α δ' ἐν Μελενίκῳ⁴. Ὁ χορὸς τῶν Samodivi καλεῖται ἐν Βουλγαρίᾳ «samodivsko choro»⁵. Προφανῶς τὸ οὐσιαστικὸν choro εἶναι ἡ ἐλληνικὴ λέξις χορὸς. Αἱ πηγαί, τὰ ὄρη, τὰ λειβάδια, εἶναι οἱ τόποι τῆς διαμονῆς τῶν. Αὗται διασχίζουν ταχύτατα τὸν ἄερα, παίζουσαι χαρμολύπῳ, καὶ διατρέχουν τὴν γῆν, ὀχούμεναι ἐπὶ ἐλάφων.

Εἰς ἐν βουλγαρικὸν ἄσμα ἀναφέρεται ὅτι ποιμὴν τις, παρὰ τὴν ἀποτρεπτικὴν συμβουλὴν τῆς μητρὸς του, μετέβαινε μετὰ τοῦ ποιμνίου του εἰς τὸ δάσος τῶν Samodivi. Οὗτος, παίζων τὴν φλογέραν του, προκα-

1. Ἐνθ' ἀν., σ. 151. Σημειωτέον δ' ὅτι ἡ Vila τῶν Σέρβων ἐνθυμίζει τὴν Filma τῶν Ρουμῶνων τοῦ Μπανάτ, ἡ ὁποία εἶναι Νύμφη τοῦ κακοῦ. Ἐνθ' ἀν., σ. 152.

2. «Samodivas, l'un des noms des Vilas chez les Bulgares». L. Leger, ἔνθ' ἀν., σ. 174.

3. L. Saineanu, ἔνθ' ἀν., σ. 143. Γενικῶς ὁποιος ἐργάζεται κατὰ τὰς μεγάλας ἐορτάς τιμωρεῖται ὑπὸ τῶν Samodivi.

4. Ν. Γ. Πολίτου, Τὰ ὀνόματα τῶν Νεραίδων καὶ τῶν Ἀνασκελάδων. Ἐνθ' ἀν., σ. 29, 30. L. Leger, ἔνθ' ἀν., σ. 167, 174.

5. L. Saineanu, ἔνθ' ἀν., σ. 143. L. Leger, ἔνθ' ἀν., σ. 174.

λεῖ τὴν Νεράιδαν, ἡ ὁποία ὑπὸ τὴν μορφήν νέου (παλληκαριοῦ) παλαίει μὲ αὐτὸν ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας. Καθ' ἣν στιγμὴν ὁμοῦς ὁ ποιμὴν πρόκειται νὰ ἐξέλθῃ ἀπὸ τὸν ἀγῶνα νικητῆς, ἡ Samodiva ἐπικαλεῖται εἰς βοήθειαν τὰς ἀδελφάς της:

«Στοιχεῖά, θύελλαι, ἀδελφαί μου!» λέγει.

Τὰ Στοιχεῖα παρουσιάζονται, αἱ δὲ θύελλαι ἔρχονται καὶ σηκώνουν τὸν ποιμένα, τὸν κομματιάζουν καὶ διασκορπίζουν τὸ ποιμνιὸν του¹. Αἱ Νεράιδες αὐτὰ μᾶς ὑπενθυμίζουν τὰς ἀρχαίας Ἀρπυίας². Ἐνίοτε αἱ Samodivī συνοδεύονται ἀπὸ τὰς Jude. Αἱ Jude εἶναι πρὸ πάντων γνωστοὶ εἰς τὰ βουνὰ τῆς Ροδόπης ὑπὸ τὴν μορφήν ἀνέμων καὶ νεφῶν. Ἀρπάζουν κόρας καὶ νέους, ἐρίζουν καὶ παλαίουν μὲ τοὺς ποιμένας. Εἰς τὴν πάλιν εὐρίσκουν μεγάλην εὐχαρίστησιν. Τὸ τραγούδι τῶν εἶναι μαγευτικόν, γοητευτικόν καί, ὅσοι ἄνθρωποι τύχῃ νὰ τὸ ἀκούσουν, χάνουν τὸν νοῦν τῶν, ὅταν δὲ συμβῇ νὰ τὰς ἀντικρύσουν, εἶναι δυνατόν καὶ νὰ ἀποθάνουν. Αὗται λούονται μετὰ τῶν τέκνων τῶν εἰς τὰς λίμνας καὶ εἰς τὰς πηγάς, ἡ δὲ δύναμις αὐτῶν εὐρίσκεται εἰς τὰ ἐνδύματά τῶν. Συχνὰ εἶναι κακαί, πρόξενοι κακοῦ. Κάποτε συναδελφώνονται μὲ νέους δυνατοὺς καὶ ἥρωϊκοὺς. Ἄλλοτε ἐρωτεύονται ἄνθρώπους, ἀλλ' ὑπανδρεύονται ἀκουσίως, ἐγκαταλείπουν δ' ὅταν δυνηθῶν τὸν θνητὸν σύζυγον. Ἐνίοτε ἔχουν καὶ τὸ χριστιανικὸν ὄνομα Μαρίκα, τιμωροὺν δ' ἐκεῖνους οἱ ὁποῖοι ἐργάζονται κατὰ τὰς ἐορτάς. Αἱ Jude ἔχουν οἰκογενείας, παιδιὰ, οἰκίας καὶ χωρία. Ἀλοίμονον εἰς τὸν δυνατόν νέον, ὁ ὁποῖος θὰ τύχῃ νὰ πιασθῇ εἰς τὸν χορόν τῶν. Εἰς ἓν ἄσμα ἀναφέρεται ἀκόμη καὶ ἀρπαγὴ κόρης ὑπὸ τῶν Jude³.

Ὅπως ἐν Βουλγαρίᾳ, οὕτω καὶ ἐν Σερβίᾳ Νεράιδες καὶ ἄλλα μυθολογικὰ ὄντα εἰς δημόδη τῶν χωρῶν τούτων ἄσματα παίζουν ρόλον ἀντίστοιχον μὲ ἐκεῖνον «ποὺ τὰ ἴδια μυθολογικὰ ὄντα παίζουν σὲ μᾶς στὶς παραδόσεις»⁴. Ἑλληνικαὶ μάλιστα παραδόσεις διασκευάζονται εἰς ἄσματα σλαβικά, ὡς π.χ. συμβαίνει μὲ τὰς παραδόσεις, τὰς ἀναφερομένας εἰς τὸν γάμον τῆς Νεράιδας⁵.

1. Aug. Dozon, Chansons populaires Bulgares, Paris 1875, σ. 149-150.

2. Ὅδισσ. υ 66, 77. Πρβλ. α 241, ε 371, καὶ Ἰλ. Π 150.

3. Aug. Dozon, ἔνθ' ἄν., σ. 134 καὶ 338.

4. Κ. Ἀ. Ρωμαίου, Δημοτικὰ τραγούδια Σέρβων καὶ Βουλγάρων δανεισμένα ἀπὸ ἑλληνικὰ πρότυπα. Ἀρχ. τοῦ Θρακ. Λαογρ. καὶ Γλωσσ. Θεσσαυροῦ, τόμ. 17, 1952, σ. 311, σημ. 1.

5. Aug. Dozon, ἔνθ' ἄν., σ. 152-156. Κ. Ρωμαίου, ἔνθ' ἄν., σ. 311, σημ. 1.

Ἐν Ρουμανῳ, τέλος, αἱ Νεράιδες λέγονται Zîne (Νύμφαι), Jelele δὲ ὀνομάζονται αἱ Ἀερικαί, αἱ κακαὶ δηλονότι Νεράιδες, αἱ κακοποιῦσαι τοὺς ἀνθρώπους καὶ προξενοῦσαι εἰς αὐτοὺς παραλύσεις χειρῶν ἢ ποδῶν, ρευματισμούς κ.ά. Ἡ λέξις Jelele εἶναι πληθυντικός τῆς οὐσιαστικοποιηθείσης ἀντωνυμίας τοῦ τρίτου προσώπου με ἐπίταξιν τοῦ ἄρθρου *le*. Τὰ κακοποιὰ ταῦτα ὄντα λέγονται καὶ ἄλλως: *Dînsele*, δηλαδή Τοῦ λόγου των, *Frumosele* (Αἱ Ὠραῖαι), *Maiestrele* (Αἱ Μαστόρισσαι), *Milostivele* (Αἱ Εὐσπλαχνικαί), *Puternicele* (Αἱ Δυναταί), *Sfîntele* (Αἱ Ἁγίαι) κττ. Τὰ ὀνόματα ταῦτα, κατὰ τὸν γλωσσολόγον καὶ λαογράφον *L. Saineanu*, εἶναι εὐφημητικά¹. Λέγονται καὶ *Vîntose* (Ἀερικαί) καὶ *Soimane* (Αἱ τρέχουσαι καὶ πετώσαι εἰς τὸν ἄερα), ἐξ ὧν καταφαίνεται ἡ περὶ αὐτῶν θεμελιώδης ἀντίληψις ὅτι πρόκειται περὶ ἀερικῶν ἢ ἀνεμικῶν ὄντων².

Ὁ ρουμανικὸς λαὸς προφυλάσσεται ἀπὸ τὴν δίνην τοῦ ἀνέμου δι' ἐξορκισμῶν, πιστεύων, ὡς καὶ ὁ ἐλληνικός, ὅτι ἐν τῷ ἀνεμοστροβίλῳ χορεύουν αἱ *Jele*, δηλαδή αἱ Νεράιδες. Ὁ λαός, ὡς εἶδομεν, ἐκ φόβου ἀποκαλεῖ αὐτάς διὰ τῶν ἀντωνυμιῶν *Jele* καὶ *Dînsele*, αἵτινες καταντῶσιν οὐσιαστικά.

Ἐὰν κανεῖς πατήση εἰς τὸ μέρος, ὅπου αὐταὶ χορεύουν, θά ἀσθενήσῃ. Πολυάριθμοι εἶναι αἱ κατ'αὐτῶν ἐπῳδαὶ τοῦ ρουμανικοῦ λαοῦ. Ἀναφέρω μίαν ἐν μεταφράσει:

Ὡ σεῖς, ἀερικὲς μεγαλοπρεπεῖς,
ἐχθρὲς τῶν ἀνθρώπων,
κυρίαρχες τοῦ ἄερα,
κύριες τῆς γῆς,
ποὺ πετᾶτε στὸν ἄερα,
ποὺ γλυστρᾶτε στὴ γλῶη
καὶ στὰ κύματα τρέχετε,
νὰ πᾶτε σὲ τόπους μακρινούς,
στὰ ἔλη, στὰ καλάμια, στὴν ἐρημιά,
ὅπου παπᾶς δὲν χτυπᾷ τὸ σήμαντρο,
ὅπου κορίτσι δὲν χορεύει.
Νὰ πᾶτε στὸ στόμα τοῦ ἀνέμου
καὶ νὰ χτυπηθῇτε
στὸν τροχὸ τῆς γήινης σφαίρας.

1. *L. Saineanu*, ἐνθ' ἂν., σ. 93.

2. Ἐνθ' ἂν., σ. 71-72.

Νὰ βγῇτε ἀπὸ τὸ χέρι, ἀπὸ τὸ κορμί, ἀπὸ τὸ πόδι
καὶ νὰ χαθῇτε ψηλὰ σ' ἓνα σύννεφο.
Δώσετε στὸν ἄνθρωπο τὴν υἰεΐα.
Σπάθῃ πύρινη σὰς χτυπᾷ¹.

Κατὰ τινα ρουμανικὴν παράδοσιν αἱ Νεράιδες εἶναι τρεῖς ἀδελφαί, αἱ ὁποῖαι διανυκτερεύουν ὑπὸ τοὺς γεισοδοκοὺς τῆς οἰκίας καὶ κακοποι-
οῦν μὲ ἐμπυσμους τὸν κάτωθεν κατὰ τὴν νύκτα διερχόμενον². Κατ'
ἄλλην παράδοσιν, ὅποιοι τὰς ἴδῃ τὴν νύκτα νὰ τραγουδοῦν καὶ νὰ χορεύουν
εἰς τὰ δάση, ἂν ὁμιλήσῃ, τοῦ παίρνουν τὴν φωνήν. Εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ
νομοῦ Dâmbovița ὁ λαὸς διηγεῖται ὅτι αἱ Jele περιπατοῦν ἄδουσαι
περισσότερον κατὰ τὴν νύκτα, ἂν δὲ συμβῇ νὰ φωνάζουν κάποιον μὲ τὸ
ὄνομά του καὶ αὐτὸς ἀπαντήσῃ, θὰ χάσῃ τὴν φωνήν του³. Εἰς τὴν περιο-
χὴν τοῦ νομοῦ Prahova πιστεύεται ὅτι, ἂν τις διέλθῃ ἀπὸ πηγὴν καὶ πῖη
ἀπὸ τὸ ὕδωρ, ἐκ τοῦ ὁποίου ἐπιον προηγουμένως αἱ Νεράιδες, θὰ πα-
ραμορφωθῇ⁴. Εἰς τὴν περιοχὴν Ilfov, εἰς τὴν ὁποίαν ὁ Ρήγας ὁ Βελε-
στινλῆς εἶχε κτήματα, ποτὲ οἱ ἄνθρωποι δὲν κοιμοῦνται εἰς τὰ ἀλώνια,
διότι ἐκεῖ αἱ Jele χορεύουν κατὰ τὴν νύκτα⁵. Ἐν Τρανσυλβανίᾳ πι-
στεύεται ὅτι ὑπάρχουν Νεράιδες, αἱ ὁποῖαι διαμένουν εἰς τὸν ἀέρα, πε-
τοῦν κατὰ τὴν νύκτα, ἔχουν δὲ τὴν δύναμιν νὰ διασαλεύουν τὰς φρένας
τῶν ἀνθρώπων καὶ νὰ παρουσιάζωνται ὑπὸ διαφόρους μορφάς⁶. Ἐπίσης
αἱ Ἑρρικαὶ αὐταὶ ἢ Ὠραιαὶ τυφλώνουν τοὺς ἀνθρώπους⁷.

Καὶ οἱ Κουτσόβλαχοι πιστεύουν εἰς τὰς Ὠραιάς Νεράι-
δας, τὰς ὁποίας ὀνομάζουν Frumosele ἢ Musatile. Οἱ αὐτοὶ
τὰς λέγουν καὶ Albite, δηλαδὴ οἱ Ἀσπροφόρες. Οἱ Κουτσό-
βλαχοι τοῦ Prilep τὰς ὀνομάζουν Dzinele, Dultele (Οἱ Γλυκές),
Musatele (Οἱ Ὅμορφες), Albele (Οἱ Ἀσπρες). Εἰς τὴν
Ὀχρίδα οἱ Κουτσόβλαχοι τὰς ὀνομάζουν καὶ Arghiandele, ὅπου
δ' οὗτοι ἤλθον εἰς ἐπικοινωνίαν μὲ τοὺς Βουλγάρους, τὰς ἀποκαλοῦν

1. Ἐνθ' ἄν., σ. 80.

2. Ἐνθ' ἄν., σ. 73.

3. Ἐνθ' ἄν., σ. 89.

4. Ἐνθ' ἄν., σ. 89.

5. Ἐνθ' ἄν., σ. 89. Βλ. καὶ B. Petriceicu Hasdeu, Etymolog. Magnum
Romaniel, στ. 1118, 1275, 1357 καὶ 1639. (Ἀπόκειται ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Ἱστορικοῦ
Λεξικοῦ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν).

6. L. Saineanu, Ἐνθ' ἄν., σ. 99.

7. Ἐνθ' ἄν., σ. 100.

Samovile¹. Είναι λίαν χαρακτηριστικὸν καὶ ἐνδιαφέρον δι' ἡμᾶς τοὺς Ἑλληνας ὅτι εἰς τὴν Μουντενίαν τῆς Βλαχίας καὶ δὴ εἰς τὴν περριοχὴν τοῦ νομοῦ Arges αἱ Νεράιδες φέρουν καὶ τὸ ὄνομα Fetele Lui Sandru, δηλαδὴ αἱ θυγατέρες Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου².

Μεγίστην ὁμοιότητα πρὸς τὰς Jele ἔχουν αἱ Rusali. Αὗται εἶναι τρεῖς ἀδελφαί, μισοῦσαι τοὺς ἀνθρώπους, διότι δὲν ἔδωκαν καμμίαν σημασίαν εἰς αὐτάς, καθ' ὃν χρόνον ἔζων. Πρὸς ἐκδίκησιν αὐται γεννοῦν τὰς τρικυμίας καὶ τοὺς ἀνεμοστροβίλους. Δι' αὐτάς πιστεύεται ἀκόμη ὅτι κλέπτουν τὰ νεογνά καὶ τὰ μεταφέρουν μακρὰν εἰς πηγὰς καὶ δάση. Αἱ Ρουμανίδες προφυλάσσονται πολὺ κατὰ τὰ Ρουσάλια (τῆς Πεντηκοστῆς) ἀπὸ τὰς Rusali. Ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τῆς Νεράιδας ἡ ὁμώνυμος ἑορτὴ τῶν Ρουσαλίων εἰσῆλθεν ἐν Ρουμανίᾳ ἀπὸ τὸν σλαβικὸν κόσμον³, ὅστις τὴν εἶχε παραλάβει ἀπὸ τοὺς Ἑλληνας.

Ἐν Ρουμανίᾳ ἐπίσης ἕτερον φανταστικὸν ὃν μὲ μεγάλας ἀναλογίας πρὸς τὰς Rusali εἶναι ἡ Samodiva, Νεράιδα σπανίας ὠραιότητος, ἥτις ὑπὸ διαφόρους μορφὰς παραπλανᾷ τὰς νέας ἢ τοὺς νέους καί, ἀφοῦ τοὺς κρατῇ δι' ὀλίγον, τοὺς ἀφήνει κατόπιν. Οὗτοι ὁμως ἐν τῷ μεταξὺ χάνουν δύναμιν ζωῆς⁴. Ἡ Samodiva ἢ Samca (ὀνόματα τὰ ὅποια οἱ Ρουμάνοι ἔδανείσθησαν ἀπὸ τοὺς Σλάβους) εἶναι ἐπίσης δαίμων βλάπτων τὰς λεχωίδας καὶ ἀρπάζων τὰ βρέφη, ἀντιστοιχεῖ δὲ πρὸς τὴν ἑλληνικὴν Γελλῶ, ἥτις, ὡς εἵπομεν, ταυτίζεται ἐνίοτε πρὸς τὴν Νεράϊδαν. Τὸ ὄνομα Samodiva οἱ Ρουμάνοι παρέλαβον ἀπ' εὐθείας ἀπὸ τοὺς Βουλγάρους. Ἔτερον δαιμόνιον ἐν Ρουμανίᾳ, ἡ Vila, ἔχει μορφήν δράκοντος μετὰ μικρῶν πτερῶν, προέρχεται δ' ἐκ τῆς Vila, τῆς Νεράιδας τῶν Νοτιοσλάβων⁵, περὶ τῆς ὁποίας ἔκαμα ἤδη λόγον.

Πρὸς τὰς Νεράιδας τῶν Ρουμάνων σχετίζεται καὶ ἡ Irodiada (Ἡρωδιάς), ἡ ὁποία, κατὰ τὰς λαϊκὰς αὐτῶν δοξασίας, ἠθέλησε νὰ καλύψῃ μὲ δάκρυα καὶ φιλήματα τὴν κεφαλὴν τοῦ Ἀγίου Ἰωάννου, ὅταν τὴν

1. Ἐνθ' ἄν., σ. 107-111.

2. Δ. Β. Οἰκονομίδου, Ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος εἰς τὴν ρουμανικὴν λαϊκὴν παράδοσιν. Ἀρχ. τοῦ Ὁρακ. Λαογρ. καὶ Γλωσσ. Θησαυροῦ, τόμ. 32, 1966, σ. 5, 9, ἐνθα καὶ αἱ σχετικαὶ παραπικταί.

3. L. Saineanu, ἐνθ' ἄν., σ. 135-142. L. Leger, ἐνθ' ἄν., σ. 177, 181. E. Schneeweis, Serbokroatische Volkskunde. Erster Teil. Volksglaube und Volksbrauch, Berlin 1961, ἐκδ. 2α, σ. 7-8 καὶ 139: Rusalka, Rusalje.

4. L. Saineanu, ἐνθ' ἄν., σ. 141-143.

5. Ἐνθ' ἄν., σ. 147. Εἰς τὸ Μπανάτ ἡ Filma ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὴν Vila. Ἐνθ' ἄν., σ. 152.

ἔφεραν εἰς τὸν δίσκον. Τὴν στιγμὴν ὅμως ἐκείνην ἡ κεφαλὴ ἐστράφη πρὸς τὰ ὀπίσω καὶ ἤρχισε νὰ φυσᾷ δυνατά. Τότε ἡ Ἡρωδιάς ἀπεμακρύνθη, ριφθεῖσα εἰς τὸν ἀέρι, ὅπου στριφογυρίζει συνεχῶς ἀκολουθουμένη ὑπὸ κακοποιῶν πνευμάτων. Ἡ δύναμις τῆς ἐκτείνεται εἰς τὸ τρίτον μέρος τοῦ κόσμου καὶ κάθε νύκτα μέχρις οὗτο λαλήσῃ ὁ πετεινὸς κάθηται εἰς τὰς ὁρῆς, τὸν δ' ὑπόλοιπον χρόνον πλανᾶται εἰς τὴν ἀτμόσφαιραν καὶ ἐρεθίζει τὸν ἀνεμοστρόβιλον¹. Καὶ παρὰ τοῖς Σλάβοις ὁ θῆλυς δαίμων *Polednite* πετᾷ εἰς τὴν κόνιν τοῦ ἀνεμοστρόβιλου. Εἰς τινα ρουμανικὸν ἐξορκισμὸν ἡ Ἡρωδιάς ἀντιπροσωπεύεται διὰ τῆς *Avestita* ἢ *Avezuha* (πτερόν τοῦ Διαβόλου), ἡ ὁποία προσωποποιεῖ ὅλα τὰ εἶδη τῶν ἀσθενειῶν. Ἐν Μπουκοβίῃ τῆς Ρουμανίας ἡ *Avestita* ἀντικαθίσταται μὲ ἕτερον μυθολογικὸν ὄν, τὴν *Samca*, πνεῦμα, ὡς καὶ αὐτὴ, κακοποιόν, ἀντιστοιχοῦν πρὸς τὴν ἡμετέραν Γελλῶ. Ἡ λέξις *Samca* προέρχεται ἐκ τοῦ παλαιοσλαβικοῦ *Samuka*².

Παρ' ἡμῖν ἡ περί Ἡρωδιάδος παράδοσις, διαπλασθεῖσα κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους, ἀναφέρει ὅτι ὁ θάνατός τῆς ἐπῆλθε πλησίον φρέατος, ἡ δὲ κόλασις τῆς δὲν εἶναι αἰώνια, διότι ἡ κεφαλὴ τῆς ἐκομίσθη εἰς τὸν Ἡρώδην. Κατὰ νεοελληνικὴν παράδοσιν ἐκ Καλαμῶν ἀῆθέλησε μιὰ φορὰ νὰ περάσῃ ἀπὸ ἓνα ποτάμι παγωμένο. Ἄμα ὅμως τὰ καταραμένα τῆς πόδια ἐπάτησαν στὸ ποτάμι, ὁ πάγος ἐρράγησε καὶ αὐτὴ ἔπεσε σὲ μιὰ τρύπα. Μόνο τὸ κεφάλι τῆς ἔμεινε ἔξω ἀπὸ τὸν πάγο, γιὰ νὰ βασιανίζεται αἰώνια γιὰ τὸ θάνατο τοῦ Ἀγίου»³. Καὶ παρ' ἄλλοις λαοῖς κυκλοῦνται παραδόσεις περὶ Ἡρωδιάδος, ὡς π.χ. παρὰ τοῖς Ἰταλοῖς καὶ τοῖς Γερμανοῖς, ἀλλὰ περὶ τούτων ἄλλοτε θὰ κάμωμεν λόγον.

Ἐξ ὧσων εἵπομεν, δυνάμεθα νὰ ἔχωμεν τὰ ἑξῆς πορίσματα:

Α'. Εἰς ὅλους τοὺς λαοὺς τῆς χερσονήσου τοῦ Αἴμου βαθεῖα εἶναι, διατηρεῖται δ' ἔτι καὶ μέχρι σήμερον, ἡ παναρχαία πίστις εἰς τὴν ὑπαρξίν Νυμφῶν⁴ ἢ Νεράιδων, διακρινομένων εἰς ὄντα τὸ μὲν ἀγαθοποιά, τὸ δὲ κακοποιά. Αἱ δοξασίαι καὶ παραδόσεις περὶ τῶν δευτέρων εἶναι περισσό-

1. Ἐνθ' ἄν., σ. 166-168.

2. B. Petriceicu Hasdeu, Cuvente den batrâni, τόμ. II, Bucuresci 1879, σ. 263 κ.ἑξ., 717 κ.ἑξ. L. Saineanu, ἔνθ' ἄν., σ. 169-170.

3. Ν. Γ. Πολίτου, Παραδόσεις, τόμ. Α', σ. 106, ἀρ. 188, τόμ. Β', σ. 790-792. Λαογρ. Σύμμ., τόμ. Γ', σ. 54 κ.ἑξ.

4. Ν. Γ. Πολίτου, Νεοελλ. Μυθολογία Α', σ. 125. Περί τῶν Νυμφῶν τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων βλ. F. Fischer, Nereiden und Okeaniden in Hesiods Theogonie. Diss. Halle, 1934. W. F. Otto, Die Musen und der göttliche Ursprung des Singens und Sagens. Düsseldorf-Köln, 1955.

τεραι καὶ ἀπαντῶσι συχνότερον. Εἰς τὰς περὶ Νεράιδων προλήψεις διετηρήθησαν ὅχι ὀλίγα ἴχνη τῶν ἀρχαίων περὶ Νυμφῶν μύθων. Κατ'ἐξοχὴν αἱ Μελίαι νύμφαι τῶν ἀρχαίων, νύμφαι σκληραὶ καὶ κακοποιοί, παρουσιάζουν ἀρκετὴν ὁμοιότητα πρὸς τὰς Νεράιδας τοῦ καθ' ἡμᾶς λαοῦ, κακοποιούς νομιζομένας.

Β'. Πρόχειρος σύγκρισις τῶν περὶ τῶν Νεράιδων ἐλληνικῶν δοξασιῶν καὶ παραδόσεων πρὸς τὰς ἀντιστοιχούς τῶν πρὸς βορρᾶν γειτονικῶν λαῶν τοῦ Αἵμου πείθει περὶ τῆς μεγάλης ὁμοιότητος αὐτῶν.

Γ'. Αἱ μεταξὺ αὐτῶν ὑπάρχουσαι διαφοραὶ δὲν εἶναι οὐσιώδεις. Φυσικαὶ εἶναι αἱ διαφοραὶ τῶν ὀνομάτων καὶ οἱ συμφυρμοὶ (contaminations) καὶ αἱ ταυτίσεις καὶ ἀναμείξεις τῶν Νεράιδων πρὸς ἄλλους κακοποιούς δαίμονας. Οἱ ἐν λόγῳ συμφυρμοί, ταυτισμοὶ καὶ ἀναμείξεις, προέρχονται οὐ μόνον ἐκ τοῦ φανταστικοῦ κόσμου τῶν παραδόσεων (λαϊκῶν διηγήσεων) καὶ παραμυθίων, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὰς μαγικὰς δοξασίας καὶ προλήψεις τῶν λαῶν.

Δ'. Αἱ Νεράιδες συχνὰ προσωποποιοῦν τοὺς ἀνέμους καὶ τὸν ἀέρα· αἱ ἀτμοσφαιρικαὶ καταστάσεις καὶ μεταβολαὶ προκαλοῦν ἀσθενείας, τὰς ὁποίας ὁ λαὸς ἀποδίδει εἰς αὐτάς καὶ τὰς ὀνομάζει Ἀνεμογαζοῦδες, Ἀερίκες, Ἀνεμικές ἢ μὲ ἐν ἐπίθετον εὐφημητικὸν ἢ μίαν οὐσιαστικοποιημένην ἀντωνυμίαν.

Ε'. Τὰ εἰς αὐτάς ἀποδιδόμενα ἐπίθετα δὲν ἔχουν μόνον εὐφημητικὴν σημασίαν λόγῳ φόβου, ἀλλ' ἀποσκοποῦν νὰ παραμερίσουν τὴν δρᾶσιν τῶν δι' αὐτῶν προσωποποιημένων κακοποιῶν ὄντων.

Σ'. Πρότυπον τῶν νεοελληνικῶν, ἀλβανικῶν, σερβικῶν, βουλγαρικῶν καὶ ρουμανικῶν Νεράιδων εἶναι αἱ ἀρχαῖαι ἐλληνικαὶ Νύμφαι. Εἰς αὐτάς ἡ νέα θρησκεία ἀπετύπωσε χαρακτηριστὰ ἀρνητικὰ καὶ προσέθηκε στοιχεῖα χριστιανικῆς ἀρχῆς, ὥς αἱ Jude, αἱ Rusali καὶ ἡ Ἡρωδίας τῶν Ρουμάνων. Ὁ πρωταρχικὸς καὶ πρωτόγονος κόσμος τῆς λαϊκῆς περὶ τῶν Νεράιδων μυθολογίας ἐπλουτίσθη μὲ νέα σχοιχεῖα, διὰ τῶν ὁποίων προεκλήθη σημαντικὴ μυθικὴ ἀνθρσις.

Ζ'. Γενικῶς αἱ περὶ τῶν Νεράιδων δοξασίαι καὶ παραδόσεις ἀποτελοῦν κατάλοιπα ἀνιμιστικῶν ἀντιλήψεων παλαιᾶς ἐποχῆς τῆς πρωτογόνου ἀνθρωπότητος. Αἱ ἀντιλήψεις αὗται ὑπῆρξαν καὶ ὑπάρχουν ἐτι παραλλήλως πρὸς τὴν ἐπίσημον θρησκείαν, ἡ ὁποία ἀπέκοψε τοὺς περὶ τοὺς ἀνθρώπους κλάδους αὐτοῦ τοῦ δένδρου, τοῦ παλαιοῦ ὅσον καὶ ὁ κόσμος, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθη νὰ τοὺς ἐκριζώσῃ ἀπὸ τὰς ψυχὰς καὶ τὸ πνεῦμα τῶν ἀνθρώπων. Ἐν τῇ ἀδυναμίᾳ τῆς νὰ θέσῃ τέρμα εἰς τὰς ἀφελεῖς ταύτας δοξασίας τῆς νηπιακῆς ἡλικίας τῆς ἀνθρωπότητος καὶ νὰ ἐκριζώσῃ τὰς ὥραιās ὑπάρξεις τῶν μύθων, ἡ νέα θρησκεία ἐδημιούργησε βαθεῖαν αὐτῶν

μεταμόρφωσιν, ἀποτέλεσμα τῆς ἐχθρικῆς μεταξὺ τῶν δύο θεμελιωδῶς διαφορῶν κόσμων συγκρούσεως.

Ὅπως αἱ παλαιαὶ εἰδωλολατρικαὶ θεότητες εἶχον γίνεαι διὰ τοὺς ὁπαδοὺς τῆς νέας πίστεως πνεύματα μιᾶς, δαίμονες, ἔχοντες τὴν δύναμιν νὰ κάμνουν τὸ κακόν, τοιοῦτοτρόπως καὶ τὰ ἀερικά ἢ ὑδάτινα ὄντα ἀπὸ ἀγαθὰ καὶ εὐμενῆ, ἀπὸ κόρας ἀθώας καὶ γεμάτας ἔλεος, προσέλαβον τὴν ὄψιν τοῦ κακοῦ, τοῦ ἀπόνου, τῆς ἔχθρας, ἀντίθετα πρὸς τὰς ἀρχαίας Νύμφας μὲ τὴν μελιχίαν καὶ τρυφερὰν φύσιν, μὲ ἐκείνας τὰς Δρυάδας, Ὀρεάδας καὶ Ναϊάδας, αἱ ὁποῖαι ἐνεψύχωναν τοὺς κάμπους, τὰς λίμνας, τὰς πηγὰς καὶ τὰς κορυφὰς τῶν βουνῶν μὲ τοὺς χοροὺς καὶ τὰ τραγούδια τῶν.